

GRUP CLARIS

Quina regeneració democràtica és possible?

Josep Ramoneda

Organitza:

Associació d'Amics UAB

Col·laboren:

Josep Ramoneda

Josep Ramoneda (Cervera,1949), llicenciat en filosofia per la Universitat Autònoma de Barcelona, és un periodista, filòsof i escriptor, va ser director del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, del 1989 al desembre de 2011, president de l'Institut de Recerca i Innovació (IRI) de París des del 2009 i

director de l'Institut d'Humanitats del 1986 al 1989.

Ha sigut col·laborador habitual a varis mitjans de comunicació com La Vanguardia, El País, la Cadena Ser o l'Ara.

Va ser professor de filosofia contemporània de la UAB entre 1975 i 1990 i membre significatiu del Col·legi de Filosofia barcelonès.

Ha publicat nombrosos llibres com 'Apologia del present. Assaigs de fi de segle' (Edicions 62, 1989), 'Después de la pasión política' (Taurus, 1999), 'Del tiempo condensado. Globalización, inmigración, terrorismo, cultural' (Debolsillo, 2003), 'Contra la indiferencia. Apología de la Ilustración' (Galaxia Gutenberg, 2010) i 'La izquierda necesaria' (RBA Libros, 2012).

Aquesta ponència va tenir lloc el dia 18 d'abril del 2013 a l'hotel Claris de Barcelona. Forma part dels sopars-tertúlies que l'Associació d'Amics UAB i la Fundació Catalunya-Europa organitzen mensualment per a les persones pertanyents al Grup Claris.

Quina regeneració democràtica és possible?

Se'm va demanar que parlés sobre la regeneració democràtica, com us podeu imaginar, no pretendré pas explicar el que s'ha de fer, perquè si se sabés, tampoc sé si s'estaria fent, ja que hi ha massa forces interessades perquè no es faci.

A mi m'agradaria situar i emmarcar aquest tema. Sobre el títol de la ponència 'Quina regeneració democràtica és possible?', crec que sí que seria necessària, però si em pregunto si és possible és perquè tinc la sensació que estem en un d'aquells moments en què la democràcia està realment en perill, perquè com ja va passar, per exemple, abans de la Segona Guerra Mundial, aquest equilibri precari i difícil s'ha tornat a trencar, perquè l'equilibri entre capitalisme i democràcia no és fàcil, són dues coses amb pulsions internes contradictòries. És un equilibri molt inestable, que costa molt de mantenir, i en els moments en què el poder polític és incapaç de fer la seva funció, llavors es trenca. I ara estem en una situació, al meu entendre, d'un perill molt seriós de dissolució de la democràcia en el capitalisme. A mi em fa vergonya utilitzar la paraula capitalisme, perquè crec que hi ha infinitat de capitalismes i que una de les virtuts del capitalisme, la que li

ha permès durar més del què hagin durat altres sistemes econòmics, és aquesta: la capacitat de mutació, d'adaptació i de generar formes diferents i variades.

És evident que en aquests moments hi ha la sensació que la democràcia no funciona i s'ha de fer alguna cosa. Diumenge hi havia una entrevista a Galbraith junior a El País que deia que en una societat en la que els ciutadans amb el seu vot no poden canviar les polítiques, no hi ha democràcia. És a dir, si tu saps que votis el que votis es farà el mateix, no podem dir que estem en un sistema democràtic. Podem dir que estem en un sistema en el qual es manté una certa llibertat d'expressió, de manifestació, però d'aquí a un sistema democràtic hi ha una certa distància.

Jo voldria només fer algunes consideracions cenyides en el cas espanyol i català, però donant una mica de perspectiva en aquest tema. L'enunciat em sembla que és molt clar. Estem en un país on les dues principals figures representatives de l'estat, el monarca, per tant el cap d'estat i el president del govern estan sotmesos cada una d'elles a un xantatge o en aquest cas tres (perquè en el cas del monarca el xantatge és doble, per part de Diego

Torres i de Corina). I el president del govern està sotmès a un altre xantatge, ja que un dia en Bárcenas treu un paper en el que demostra que li va pagar un salari extra i el president Rajoy hauria d'anar a casa. Per tant, un país que el capdamunt del seu sistema polític i institucional està amb aquestes condicions és evident que alguna cosa falla.

A més, crec que en els últims temps la societat de la comunicació juga o ha adquirit un paper molt important, els esdeveniments es converteixen en icones. Hi ha molts casos de corrupció a Catalunya, a Espanya, a tot arreu, però n'hi ha un que és la icona del desastre del sistema polític nostre que és el cas Bankia. Aquest cas s'ha convertit en una icona perquè és el lloc en el que es posa de manifest el problema principal d'aquest país, que és la promiscuïtat entre el poder polític i el poder econòmic portada a uns límits absolutament indefensables i insostenibles. Per tant, l'enunciat seria que 35 anys després, el règim polític nascut de la transició està gripat. Què vol dir? És el que passa en un motor, quan els coixinets i les rodetes estan obturats i no funcionen i, per tant, la màquina no camina.

Aquest podria ser l'enunciat i podem fer una certa genealogia per explicar com s'hi ha arribat. És perfectament explicable, el problema no és que el règim estigui gripat, el problema és que el règim no

tingués, en primer lloc, els mecanismes suficients per renovar-se abans d'arribar a aquesta situació i, en segon lloc, si els tenia, el problema seria que no haguéssim estat capaços de veure'ls, per incidir i evitar arribar a aquesta situació. Normalment els règims canvien i evolucionen i mai es passen 35 anys intocables. La Constitució espanyola com tots sabeu només s'ha tocat una vegada, d'amagat, una nit d'un mes d'agost i per fer una cosa repugnant com és la de posar límits a l'elecció dels poders polítics democràtics fixant-los el límit de dèficit que poden tenir. Va ser la única vegada, i es va fer amb un acte, em sembla, de deslleialtat ciutadana i d'immoralitat política dels dos principals partits d'aquest país. Per tant, no és estrany que hagi acabat gripant-se.

És evident que això passa en un context ampli i complicat en el que no em vull estendre més perquè em passaria de temps, però sí que hi vull fer alguna referència. És a dir, Espanya està allà on està en el marc europeu. Europa, a més, durant molt temps, ha estat un desig de la ciutadania d'aquest país, Europa s'ha vist com l'espai que volíem ser quan no podíem ser-ho i quan ho hem estat ha començat la cadena de decepcions. Però no oblidem que encara en el referèndum europeu, Espanya va votar 'sí' d'una manera aclaparadora, encara que aquell 'sí' crec que va fer molt de mal perquè es va veure que n'hi havia d'altres que eren més espavilats i que vo-

taven que no. Nosaltres, en certa manera, ens havíem posat en certa evidència. Això va contribuir a l'euro escepticisme que poc a poc va creixent en aquest país. A més estem en un context de crisi molt important i una crisi que és, al meu entendre, el final d'un període.

Crec altra vegada amb els icones, em sembla un icona interessant que el mateix any 1979 arribés al poder Margaret Thatcher a Anglaterra i que Jean-François Lyotard publicqués 'La condició postmoderna', em sembla una casualitat interessant. Ara ens trobem també davant d'una casualitat interessant que és que tot això que estem parlant coincideix amb la mort de Thatcher. D'alguna manera, s'obre i es tanca un període en el que s'ha anat construint una cultura de mercantilització absoluta de la societat, una cultura basada en la convicció de que tot es podia comprar, que tot té un preu i que tot és comprable. Ara hi ha un llibre excel·lent d'un filòsof liberal nord-americà que es diu 'Lo que no sé puede comprar', en el qual fa la crítica d'aquest període.

Què passa quan en una societat es va imposant la idea que tot es pot comprar? Tot, des d'una cosa tan innocent com pagar perquè facin una cua per tu i estalviar-te una cosa que sempre és pesada, fins a pagar-te una sanitat més bona que els altres o fins a acostumar-se a pagar perquè et donin una llicència per poder construir en un espai que no s'hi podia

construir i així successivament. Què passa quan s'imposa la idea que tot té un preu, tot es pot comprar? Passen dues coses: que la corrupció i la desigualtat es fan estructurals. La desigualtat creix exponencialment i la corrupció es fa estructural i això és el que en bona part ha estat passant, en alguns països més que a d'altres, però segueix passant a Europa en general. Em va agradar l'altre dia quan el senyor Espinosa de los Monteros va fer una conferència a Madrid sobre la situació espanyola i l'ambaixador alemany va tenir la imprudència de demanar la paraula per dir-li: "Vostè ens explica moltes coses, però no ens ha parlat de corrupció" i el senyor Espinosa li va contestar: "Perdoni ambaixador, però vostè creu que sent ambaixador del país que és, que té l'empresa més corrupta d'Europa, com és Siemens, ha de fer aquesta pregunta?". En tot cas, és simptomàtic recordar que hi ha coses que no només ens passen a nosaltres.

Per tant, és evident que hi ha una dimensió cultural de fons en totes aquestes coses, que hi ha hagut tota una cultura i uns anys que s'han deixat conduir per una lògica que jo n'acostumo a dir nihilista, que és la creença de que no hi ha límits, que tot és possible, que els cicles s'han acabat, que el creixement pot ser infinit, que els resultats de dos dígitos es poden donar repetidament, que tothom es podrà endeutar perquè quan acabi tindrà un altre crèdit i així ho anirà em-

palmanent successivament, aquesta cultura nihilista també ens ha portat a la situació en la que estem. Per tant, hi ha tota aquesta dimensió que no podem oblidar mai, que és el rerefons cultural que s'ha anat acumulant tots aquests anys a partir d'aquesta idea, d'una mena de conversió del que havia de ser l'economia de mercat en una societat de mercat i això és dissolvent, destrueix teixit social, contamina, descompon les imatges de les institucions, etc. Aquest és un element.

Un altre element que també hem de tenir en compte és que ens centrem i ens fixem molt en la dimensió econòmica de la crisi, que és molt important indubtablement, és una crisi econòmica no hi ha dubte. Ara bé, també s'està començant a reconèixer que no és només una crisi econòmica, que també és una crisi social profunda, etem en un moment en el que gairebé en tots els àmbits i escales de la societat hi ha fenòmens de desclassament impressionants; les classes mitges estan patint una fractura entre els que encara mantenen els llocs de treball d'un cert nivell i que, per tant, estan instal·lats i els que han caigut en una fase de desplaçament a la que es pensaven que no s'hi trobarien mai més. Tota aquesta situació de crisi econòmica convertida en crisi social hi és.

La insistència de tot aquest discurs de crisi econòmica té les raons polítiques i ideològiques corresponents, que són les

de fer creure que si la crisi és econòmica, les solucions són estrictament econòmiques i, per tant, són les que determinin els experts, i ja sabem quins són els que tenen la hegemonia ideològica en aquest moment, i, per tant, aquest factor comp-ta. El correlat d'això és aquest discurs que ens repeteixen els polítics incessantment que és: "Faig el que faig, jo no voldria fer-ho, però no puc fer una altra cosa", quan un polític diu això el que hauria de fer és anar immediatament cap a casa. Però Jacob Burckhardt deia que les verdaderes crisis són rares, i aquesta és una verdadera crisi perquè és rara, què vull dir? Doncs que és una crisi que va acompanyada d'un procés de canvi social de molta profunditat. Al costat de la crisi econòmica i la crisi social, hi ha una crisi antropològica, política, cultural, moral i això em sembla que són dimensions que no s'han d'oblidar perquè, sinó, ens fem fantasies o analitzem els problemes massa en petit, com si tot ho poguéssim arreglar creant, com sempre es fa en aquest país, un delictes més en el codi penal. Així sembla que ja ens quedem tranquils i hem aconseguit tenir un dels codis penals més salvatges del món.

Molt ràpidament perquè no em vull estendre, però de manera telegràfica i amb exemples que seran simplificadors, què vull dir quan parlo de crisi antropològica? Doncs que hi ha hagut un canvi d'escala molt gran al món, conseqüència d'una revolució de les tecnologies de la informació

molt important, que ha fet, per dir-ho ràpid, el món més petit i que ha provocat una acceleració del temps. Sempre els canvis acostumen a venir precedits per una revolució tecnològica, aquesta és d'una gran envergadura. Preparem-nos perquè en ve una altra que la deixarà petita, que és la revolució biomèdica i aquesta sí que ens ho farà canviar tot de dalt a baix. Per tant, tinguem-ho en compte. Però és cert que aquesta revolució de les tecnologies de la informació ha produït canvis que afecten a qüestions estructurals del comportament humà. El ser humà evoluciona, canvia i, per tant, s'adaptarà i trobarà noves formes de moure's.

Posaré dos exemples per no estendre'm més. És evident que les tecnologies de la informació han provocat una acceleració del temps. És a dir, podem fer moltes més coses al mateix temps, en una hora podem fer moltes més coses de les que fèiem abans, fins a un punt que indubtablement ha de tenir una conseqüència. Les coses necessiten el seu temps, el temps de pensar, de treballar, de crear, d'estimar, de divertir-se, requereixen el seu temps; quan es produeix una acceleració de temps, pot succeir com si sortís de la via. A mi em costa, per exemple, i tinc tots els meus dubtes, potser després d'una certa evolució antropològica, entendre que es pugui pensar en 140 caràcters i coses com aquestes. Aquí hi ha un canvi. Georg Simmel, sociòleg ale-

many, va començar comentant el paper de les ciutats a la cultura i el món, i deia que la ciutat provocava un temperament nerviós, doncs l'actual revolució tecnològica el provoca, un temperament nerviosíssim. Ho simbolitza el dit anant amunt i avall del mòbil sense parar.

Un altre exemple, hi ha l'home, que com em deia no fa gaire un científic, és estructuralment un ser analògic i està confrontat a una cosa que se'n diu la cultura digital i, per tant, aquí hi ha una confrontació entre el que en diem real i virtual, que segur que té les seves problemàtiques i complicacions.

Crisi cultural

De la crisi cultural, parlaré de tres exemples ràpids: només cal que comparem treball, família i religió fa 50 anys i el que és ara. Treball, a mi quan era petit, la típica pregunta: "Què voldràs ser quan seràs gran?", era una pregunta que comportava tot una biografia, es donava per entès que a partir d'aquí explicaria tota la meua vida. Ara, quina vergonya preguntar-li què voldrà ser quan sigui gran. Em sembla que és un exemple. Richard Sennett ho explicava així: "Un xaval que als anys 50 entrava quan tenia 18 anys a Renault, hi podia perfectament esperar treballar-hi tota la seva vida en aquella empresa. Si era més llest, pujar més o menys, si era bo, pujar fins a algun càrrec". Una empresa, cultura obrera, un barri, uns amics, tota una bio-

grafia. Ara, un xaval que entra a Microsoft, per seguir l'exemple de Sennett, no sap on treballarà d'aquí a 15 dies.

La família, no cal ni donar explicacions, tots sabem el que era la família als anys 50, impensable que hi pogués haver una altra cosa que no fos pare, mare i fills i, a vegades al camp, avis i sobrevinguts. Hi ha països que encara és el 60-70% de les famílies, però amb manifesta descomposició. Les religions operaven amb una mena de monopoli territorial fa 50 anys. En aquest moment, la lluita a mort pel mercat de les ànimes és de les coses més salvatges que he vist a la vida. La imatge de la favela d'Heliópolis a Sao Paulo, la lluita a mort entre catòlics i pentecostalistes pel miserable mercat de les ànimes d'aquells pobres ciutadans, és de les coses més obscenes que he vist a la vida.

Canvis morals

Són canvis culturals realment profunds, m'hi he referit abans i no insistiré més. És el tema que he anomenat del nihilisme polític, aquesta creença produïda en un moment determinat en el camp de les pràctiques econòmiques i socials habituals, no hi ha límits, tot és possible, l'enriquiment no té límit, el creixement tampoc, l'endeutament tampoc, i cada vegada més es transfereix a tots els àmbits de la vida. Durant aquest període, hi ha un moment infaust a la memòria que és el mes d'agost de 2002, quan el presi-

dent d'EEUU, pàtria de les llibertats del món, decreta la legalitat de la tortura, un dels crims més execrables que pot cometre un estat.

Crisi política

Crisi política, crisi de la democràcia a la que m'he referit al començar. Fet aquest marc, tornem a la situació espanyola i catalana. El règim de la transició s'ha gripat, abans feia referència a la cúpula de l'estat, però si podem anar baixant, anem trobant a tot arreu unes sensacions de deteriorament molt importants. El Parlament cada vegada té un paper més marginal, l'eix del poder està cada vegada més desplaçat del costat de l'executiu, el poder judicial, malgrat que deu ni do, està permanentment sota sospita, sobretot pel paper d'alguns dels seus òrgans dirigents i pel confosíssim paper del Consell General del Poder Judicial, i així anem baixant successivament.

Una de les manifestacions de l'atzucac d'aquest règim sorgit de la transició és el model territorial. Fa 35 anys l'estat de les autonomies es va inventar amb un objectiu, que és l'encaix de Catalunya i el País Basc a Espanya. 35 anys després, estan bastant més a la vora de la porta de sortida del que estaven en aquell moment. A més, tenim 17 problemes més, hem construït un embull, que és una màquina de fabricació de sistema clientelar. Sempre dic que l'estat de les autonomies és la

construcció postmoderna de l'etern caciquisme espanyol i, en bona part, és veritat, vas passant per les autonomies i els clientelismes instal·lats que hi ha en tots els nivells són realment impressionants. Sempre poso el mateix exemple: és molt més fàcil canviar el govern d'Espanya que canviar el govern d'una Comunitat Autònoma, a Andalusia els socialistes han governat sempre, a Extremadura sempre (tret d'ara), a Catalunya ha governat sempre CIU, excepte un període de 7 anys, al País Basc ha governat sempre el PNB, tret de 3 anys, al País Valencià van començar amb el PSOE, però de seguida es va instal·lar el PP i no hi ha qui el toqui, i així successivament. Durant aquest temps, el govern de l'estat espanyol ha canviat moltes vegades, d'una mà a una altra, això vol dir que alguna cosa passa en aquest sentit.

A més, abans ja he parlat del cas Bànkia com a exemple d'aquesta promiscuïtat entre poder polític i poder econòmic, però jo hi voldria afegir una altra cosa, que és la crisi dels mitjans de comunicació. Els mitjans de comunicació convencionals estan en crisi, fins a tal punt que si aquest vespre el senyor Fainé i el senyor Botín decideixen que demà no surt cap dels grans diaris d'Espanya, demà no surten. I és així. Tots els grans mitjans de comunicació d'aquest país estan hipotecats totalment i, per tant, depenen de la voluntat en última instància de la banca

d'aquí i també de la internacional. A més, molts dels mitjans de comunicació d'aquí estan hipotecats en mans d'empreses estrangeres com és el cas de Tele 5 o El Mundo. Aquest és un altre factor com a element important d'aquest deteriorament al que ens referíem.

Molt ràpidament, fent una mica d'història, quines poden ser les explicacions d'aquest deteriorament, a part del context i dimensió cultural més àmplia que he intentat descriure esquemàticament abans? Hi ha molts factors, però crec que aquest règim té un mal d'origen, pensem que és perquè és un règim que no va venir de nou, sinó que va venir fruit d'una transició molt complicada, d'aquesta cosa misteriosa de convertir una dictadura en un sistema democràtic. Al meu entendre, el problema d'origen és l'obsessió perfectament fundada en aquell moment, parteixo del principi que aquests anys han donat una certa estabilitat que no havíem tingut, han ajudat a crear unes classes mitges, especialment als anys 80, que aquest país no tenia, un estat de benestar que no tenia. Tot aquest aspecte positiu el reitero perquè no m'agradaria que semblés que estigués fent una esmena a la totalitat d'aquests 35 anys, simplement estic constatant el seu esgotament.

Què passa amb el seu origen? Hi havia una preocupació fonamental que és

l'estabilitat, una obsessió perquè no tornés a passar el de sempre, l'obsessió que la democràcia durés una mica. I això va pesar molt. Per damunt de totes les diferències, al cap de tots els espanyols hi havia la guerra civil i la voluntat de no tornar a allò i això va fer possible que la transició fes possible el preu raonable d'una amnistia i el preu inacceptable d'una amnèsia que es va imposar amb molta facilitat. Una manifestació d'això és la preocupació per l'estabilitat i aquesta preocupació s'agreuja quan la UCD es volatilitza en 5 anys d'una manera increïble. I s'agreuja amb el cop d'estat del 23F. Personalment, crec que hi ha una persona injustificadament mitificada en aquest país que és el president Adolfo Suárez, una persona que probablement era un hàbil regatejador, però sense cap sentit de l'estratègia política, ni la grandesa política que va estar a punt de portar el país al desastre i que, al meu entendre, té una responsabilitat gran amb el que va passar. Però això és una altra història en la que no cal entrar.

En tot cas, quan arriben els socialistes al poder l'any 82 amb una autoritat política com probablement mai ningú ha tingut en aquest país, amb una majoria incontestable i amb una autoritat moral com mai havia tingut ningú, en comptes de posar l'eix al centre en la construcció de la cultura democràtica que aquest país no tenia, es guien per l'obsessió

de l'estabilitat. Hi ha dos exemples que simbolitzen això que són les dues frases d'Alfonso Guerra: "El que se mueve no sale en la foto" i "Montesquieu ha muerto". Què vol dir això? La gran preocupació era construir partits forts, opacs, rígids, que no fossin fàcils de desestabilitzar i la gran preocupació era que l'executiu controlés suficientment la situació.

Això dona peu a un sistema constitucional on cada vegada es fa una lectura més rígida, més tancada, més opaca de la Constitució. La dreta se'n adona que aquest és el camí, al costat del PSOE creix un PP de les mateixes característiques i amb la mateixa rigidesa. I a Catalunya es reproduïx mimèticament el sistema amb CIU i el PSC, a una altra escala, però és el mateix. El famós oasis català de l'època. Això va crear una cultura de les majories absolutes, retreu a la gent de l'impuls democràtic i és el que a l'època se'n va dir "el desencant". Aquesta expressió és la idea de veure que s'escapa, es volatilitza abans que construïm la cultura democràtica que aquest país no tenia.

I això és el que poc a poc va deteriorant i conformant evidentment un sistema rígid, opac, desplaçat cap a l'executiu, amb poc gust per la transparència. Entrem en una fase en què els mitjans de comunicació perden vitalitat, perquè és el moment del repartiment de les cadenes de televisió, moment a tot Europa decisiu des del

punt de vista de la llibertat d'expressió, el moment en què grans empreses de comunicació s'han de posar bé amb els governs perquè depèn d'ells que els donin o no de les freqüències de televisió. I tot això es va podrint i es va construint aquest sistema que no ha estat capaç de generar els seus mecanismes de canvi, de regeneració. Com es regenera una cosa així si els que haurien de regenerar-ho són els dos partits que han protagonitzat aquest procés? Aquest és l'atzucac de la situació en la que estem. Coses a fer està clar que n'hi ha, però qui les farà si els dos partits ja han deixat clar que no tenen cap intenció de trencar l'estatus quo? Tret que se'ls acabi fent fora, és a dir, que ho acabin perdent tot, però després també hem de veure quin és l'escenari que ve.

Coses a fer? Se'n poden fer moltes de coses, és evident que el tema del finançament dels partits és una cosa que no s'ha volgut resoldre durant tots aquests anys i és molt greu. Ahir sortia una notícia que és extraordinària perquè demostra com de greu és no tenir resolt el problema del finançament de partits. Vol dir que els partits no són autònoms, els passa com als diaris que depenen del senyor Botín i del senyor Fainé. Al diari parlaven del tema que el PSOE ja havia rebut l'avís del banc que es comencés a preocupar pels crèdits que els bancs li tenen mig condonats si se li acudia estendre a tota Espanya el que Griñán havia dit a Andalu-

sia d'expropiar habitatges als bancs. Clar, si depens dels bancs, evidentment els bancs s'ho fan pagar.

Per tant, aquest problema del finançament et resta autonomia per governar, i aquest és un problema no només d'Espanya. Figures notables de la història han acabat malament la seva biografia per culpa d'això. Helmut Kohl, l'home de la unificació d'Alemanya, que hauria de ser un dels polítics més importants d'Europa del segle XX, doncs té la seva biografia tacada i va mig desaparèixer de l'escena per un problema de finançament del seu partit. Aquest és un tema, però llavors com podem confiar que això es resolgui si no s'ha resolt malgrat tot el que ha passat fins ara? És evident que hi ha la qüestió de la reforma dels partits polítics. És evident que un partit polític és un instrument anquilosat, antic, que en aquest moment no fa bé les seves dues missions principals, que són la representació i el dotar a l'Estat de quadres dirigents competents, no ho fa bé, no funciona en cap d'aquestes dues coses. Hi ha moltes coses a fer, evidentment, i una de les que tindria els seus efectes, seria canviar el sistema electoral.

Tornem amb el tema de l'estabilitat, per l'obsessió amb l'estabilitat, perquè hi hagués majories clares i perquè els partits tinguessin control sobre els seus diputats, es va inventar aquesta cosa espantosa de

les llistes tancades i de la llei d'Hondt. Aquest país necessitava crear classe política perquè no en tenia, per tant, necessitava un sistema electoral en el que cada diputat s'ho hagués hagut de jugar amb una circumscripció. És clar, que això té un perill, qui va fer caure la senyora Thatcher? Els diputats del seu partit, no els diputats de l'oposició. Però així es fa cultura política i així es crea una democràcia. Doncs és evident que s'hauria de canviar la llei electoral i s'hauria d'anar amb una forma de circumscripció i totes són discutibles, però s'ha de canviar.

Evidentment, tot el que sigui buscar mecanismes d'obertura segur que seria favorable, per exemple, les eleccions primàries, això sí, amb la intervenció de gent de fora del partit, sinó no tenen cap valor. Els militants no són representatius de la societat, i no només no són tampoc representatius de l'electorat del seu partit, sinó que són un problema, no una solució, per tant, no es pot deixar les decisions en mans d'ells. I així successivament. Evidentment s'hauria de fer una redistribució real del poder, tornem a trobar-nos sempre amb el problema de la falta de cultura democràtica. No hi ha cultura de servei públic en aquest país. És a dir, l'etern debat sobre qui hauria d'elegir els jutges, per mi el problema no és qui hauria d'elegir els jutges, entre la legitimitat democràtica i la legitimitat gremial, més aviat m'inclino per la legi-

timitat democràtica, és a dir, prefereixo que els elegeixi el propi Parlament abans que els propis jutges.

No és aquest el problema, el problema és que hi hauria d'haver una autoestima i una cultura del servei públic, que un senyor quan és nomenat per un càrrec de jutge, a partir d'aquell moment ell es deu només a la seva consciència i obligació. I això és un tema cultural que no es resol canviant que, en comptes de nomenar els polítics els nomenin els jutges, és el mateix. Són problemes culturals de fons, però que s'han d'afrontar: redistribució del poder i transparència. Ara és el gran moment del mite de la transparència. Ara toca dir que tot ho resoldran les noves tecnologies, jo sóc extremadament escèptic amb això i, si de cas, serà molt lent. Jo de moment només constato una cosa: que encara els que determinen l'opinió pública no són la infinitat de blogs i twitters, sinó els mitjans de comunicació tradicionals, avui en dia encara és així. Si el cas Bárcenas només hagués sortit en un blog a Internet no hagués arribat.

Un exemple molt concret experimentat en el món editorial. Si un suplement de diari important publica una crítica favorable d'un llibre, tot editor et diu que la setmana següent hi ha una repercussió clara en ventes. Si una personalitat del món de la xarxa, Ana Pastor per exemple, que te-

nen milers de seguidors, diu: “Vaig llegir un llibre extraordinari” i ho repeteixen tot un dia, l’endemà no notaràs ni la més petita variació en les ventes. Encara falta alguna cosa. Sí que és cert que és un bon instrument de mobilització, d’agrupació, de generar mobilització i de connectar. És un bon instrument de connectar, però no tant de creació d’opinió i de canvi en aquest sentit.

El tema transparència, ara tot és transparència per bé i per mal. És cert que vivim en una societat exposada en què no tens cap garantia que allà on siguis no hi hagi una càmera o un micròfon. Això és cert, qualsevol amb el telèfon mòbil pot estar fent una foto i nosaltres potser ni ens assabentem. Estem en un grau de visibilitat i d’exposició superior al que hi ha hagut mai, ara bé, aquesta és la solució dels problemes d’opacitat i de corrupció? Jo en tinc els meus dubtes, entre d’altres coses, perquè la visibilitat té uns límits i si arribem a fer visible tot el privat podem arribar a una situació insostenible. Kundera deia que la definició de totalitarisme eren aquells règims en què tot allò íntim és públic, no hi ha espai per la intimitat. Per tant, compte amb les excessives fantasies en aquest terreny. A més, anant a la política, això pot tenir un efecte si no es fa amb paràmetres raonables, pot tenir un efecte demolidor, que és que encara hi hagi menys gent de nivell a la política.

Podríem anar desgranant molts exemples d’aquests. És molt difícil imaginar com es podria posar en marxa una regeneració democràtica possible. Evidentment, una via és la del xoc, recordant la transició, aquell esdeveniment que pot provocar que una societat es posi en una dinàmica de canvi. Això, en part, ha estat l’èxit de la independència de Catalunya. En un moment en què no hi ha projectes polítics, apareix un projecte polític i la gent s’hi enganxa. Un xoc d’aquest tipus que podria funcionar a Espanya (però els polítics no en volen ni sentir a parlar) seria per fi posar sobre la taula el debat monarquia o república i probablement per aquí es podria generar una dinàmica.

No ho sé, però o bé hi ha un xoc d’aquest tipus que generi una dinàmica o sinó, cap on anem? Una hipòtesi és que a mida que s’apaivagui la gravetat de la crisi, tornem a una anòmia creixent. Aquesta crisi ha tingut un element revelador: ensenyar les vergonyes d’un sistema, coses que tots sabíem, però que mentre tot anava tirant, ningú volia veure i ha fet que la gent comenci a descobrir que potser sí que val la pena fer política perquè d’alguna manera ens hem de defensar. Podria ser que si la societat s’acostuma a viure en aquesta situació, entrem en una mena d’anòmia, jo alguna vegada ho he definit com a totalitarisme de la indiferència, i vagi tirant aquest sistema. Però, jo crec que té un recorregut limitat. Anem votant

cada quatre anys sense saber exactament per què. Hi ha l'opció que tothom prediu, perquè hi ha la idea aquesta que des del feixisme, Itàlia s'ha convertit en el país que anuncia tot el que passarà després a Europa, per tant, hi ha la idea aquesta del model italià, que anem a parar a una situació de desgovern a la italiana, i no es pot descartar si ens mirem les enquestes.

A més, ara hi haurà unes eleccions de poca repercussió pràctica, però que poden ser molt expressives en aquest sentit, que són les eleccions europees, unes eleccions en què la gent té la sensació que no s'hi juga res. Però podria succeir perfectament, i llavors estarem ja a l'atzar i parlariem del tercer escenari, que en aquesta situació de desconcert aparegui algun redemptor de dretes o d'esqueres que pugui arrossegar, no se sap mai. Dins de tot, crec que una via a la italiana no seria la pitjor, perquè probablement tindria un efecte de sotragada i provocaria algun canvi. Sinó, com es pot fer perquè els partits polítics emprenguin un procés de regeneració real? Jo no veig una altra manera que la pressió des de la societat sigui molt forta i ells prenguin consciència que hi perden més si no fan res. La conclusió és que el futur és confós, i en una societat en canvi, això sí que pot donar sorpreses, perquè potser ens obre vies, que en aquest moment no ens imaginem.